

КОНТРОЛЬ ПОВНОТИ ТА СВОЄЧАСНОСТІ СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

В статті розглянуті основні ознаки спрощеної системи оподаткування, наведена порівняльна класифікація платників єдиного податку в різні періоди, особливості обліку та звітності суб'єктів підприємницької діяльності, а також розглянуто податкові ставки для різних груп платників єдиного податку. Оцінено наслідки реформи спрощеного оподаткування 2017. Досліджено податковий контроль повноти та своєчасності сплати єдиного податку.

Ключові слова: мале підприємництво, суб'єкти малого підприємництва, спрощена система оподаткування, єдиний податок.

CONTROL OF COMPLETENESS AND TIMELINESS OF PAYMENT OF THE SINGLE TAX

The article is a review of monitoring completeness and timeliness of payment of the single tax in the context of current changes, identify specific areas of abuse and violations of single tax. The article describes the main features of the simplified system of taxation, given the relative classification of single tax payers in different periods, especially the accounting and reporting of business activity and considered the tax rates for different groups of single tax payers. The consequences of the tax reform simplified 2017. Studied tax management completeness and timeliness of payment of the single tax. Simplified taxation is an effective instrument of state policy, but its effectiveness can be both high and low. This implies the need for periodic evaluation of the results of the simplified taxation system.

Keywords.: small business, small businesses, simplified tax, single tax.

Актуальність теми. В сучасних складних умовах розвитку фінансово-регулюючих аспектах економіки України одним із пріоритетних завдань сьогодення уряду, постає стимулювання розвитку малого бізнесу (далі – МБ), створення та розвиток підприємницької ініціативи населення як країни в цілому, так і окремих її регіонів, міст та сіл. Прибуток від діяльності малого підприємництва (далі – МП) становлять значну частку в місцевих бюджетах країни, розширюють ринок товарів та послуг, які пропонуються споживачам, а як наслідок - підтримується високий рівень конкуренції між суб'єктами малого підприємництва (далі – СМП) та забезпечується стабільний та динамічний розвиток фінансової функції місцевих бюджетів. Одним з основних напрямів державної підтримки МП, з 1999 р. стало запровадження спрощеної системи оподаткування (далі – ССО), що з самого початку передбачало сприятливий режим оподаткування СМП, зростання зайнятості населення, в наслідок збільшення кількості робочих місць. Проте, в даний час, враховуючи політику децентралізації місцевих бюджетів, проблеми оподаткування МП та СМП відносяться до найбільш актуальних в економіко-політичному та соціальному контекстах. Хоч і ставки єдиного податку не можна визначати, як такі, що є великими, проте постійні зміни в Податковому кодексі України та інших законодавчих документах; труднощі, щодо оформлення облікових документів, податкової, фінансової звітності суб'єктів господарювання; незначний рівень фінансової свідомості платників податку; мораторій на проведення виїзних перевірок органами Державної фінансової служби об'єднаної податковими інспекціями на місцях, призвели до: повного або часткового ухилення від сплати єдиного податку, виникнення чисельних порушень та зловживань щодо його сплати та сплати ЄСВ, ПДВ. Такі негативні фінансові тенденції потребують як теоретичного, так і практичного дослідження та виявлення проблем, з метою їх подальшої нейтралізації, вдосконалення методів фінансового контролю, адже за рахунок податкових надходжень грошових коштів органи місцевого самоврядування забезпечують фінансування економічного та соціального розвитку місцевої громади.

Аналіз останніх досліджень. Окремими аспектами побудови та розвитку ефективної системи оподаткування та дієвих напрямів фінансового контролю для суб'єктів малого підприємництва – платників єдиного податку в Україні займалися різні вчені. Серед них З. Варналій, А. Возняк, А. Крисоватий, В. Литвиненко, В. Міщенко, В. Суторміна, Й. Шумпетер та інші. Вагомі дослідження щодо теоретичних розробок і практичних рекомендацій в розрізі розвитку та вдосконалення спрощених систем оподаткування здійснено такими авторами, як З. Варналій, Л. Вороніна, Г. Коваленко, Т. Мараховська, В. Мороз, О. Покатаєва, О. Чабанюк та іншими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Малодослідженими залишаються сучасні особливості застосування спрощеної системи оподаткування у сфері малого бізнесу, зокрема сучасні тенденції і зміни у справлянні єдиного податку, а також виявлення зловживань та запобігання їм, зокрема застосування певних методів фінансового контролю спрощеної системи оподаткування.

Метою статті є дослідження окремих аспектів контролю повноти та своєчасності сплати єдиного податку в контексті сучасних змін, виявлення специфічних ділянок зловживань та порушень щодо його сплати.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетність ролі МП в фінансово-економічному житті держави, проявляється в законному, доцільному та ефективному використанні місцевих ресурсів, позитивному впливі на інтелектуалізацію громади та прискореній інноваційній розвитку економіки, вирівнюванні просторово-структурних деформацій, забезпеченні достатньому рівні освіченості, зайнятості та само зайнятості населення, формуванні привабливого конкурентно-здатного ринкового середовища та міжгалузевих, міжрегіональних та міждержавних економічних відносин, зниженні певного рівня фінансової інертності та підвищенні незалежності економічної системи. Одним із головних факторів впливу на стан та динаміку розвитку МП, є адекватна система оподаткування. Побудова дієвої та ефективна системи оподаткування дасть здатність та можливість позитивно впливати на мотивацію щодо підприємництва в Україні, забезпечуючи його ефективність, розвиток, що, в свою чергу, дасть можливість розширити базу оподаткування, збільшити надходження до місцевих бюджетів, забезпечуючи їх автономність та політику децентралізації.

Задля зменшення податкового навантаження на СМП, спрощення системи адміністрування окремих податків, забезпечення можливості ведення підприємницької діяльності без додаткової спеціальної економічної та бухгалтерської освіти, та зменшення небезпеки несвідомого порушення податкових правил було запроваджено спрощену систему. Даний особливий механізм справляння податків та зборів в державі був введений в функціонування в Україні з 1999 року та встановив заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності підприємцями. Введення в дію з 1 січня 1999 р. положень Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності» від 3.07.1998 № 727/98 мало на меті стимулювання, створення, підвищення рентабельності і ефективності діяльності СМП. З 20011 року, відповідно до ПКУ єдиний податок сплачують юридичні або фізичні особи – підприємці, що самостійно обирають спрощену систему оподаткування, якщо такі особи відповідають вимогам та реєструються як платники єдиного податку [5].

В Україні справляння та реалізація фіскального аспекту єдиного податку з СМП завжди мало та матиме питому вагу серед інших джерел надходжень до місцевих бюджетів та вагомим важелем впливу, щодо здійснення державного регулювання діяльності підприємців і МП, які є суб'єктами ССО. Визначено, що за рівнем фактичного обсягу місцевих податків і зборів можна робити висновки щодо реальної фінансової спроможності, як регіону так і певної окремої місцевості. Відомо, що в минулому році до місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) в період січень – вересень 2016 року надійшло 141,2 млрд грн, що на 34,7 млрд грн, або на 40,3 % більше, ніж за аналогічний період у 2015 році. Річний план доходів, затверджений місцевими радами, виконано на 64,0 %. Такий показник виконання плану дає підстави прогнозувати його перевиконання за результатами року. Зазначений високий показник виконання місцевих бюджетів було забезпечено за рахунок зростання надходжень з основних податкових джерел. Річні планові показники податку на доходи фізичних осіб виконано на 58,0 %; податку на прибуток підприємств – на 84,6 %; єдиного податку – на 68,4 %, акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – на 66,1%; орендної плати на землю з юридичних осіб – на 65,7 % тощо [1, с. 12-13].

На прикладі Вінницької області, можемо зазначити що, за перший місяць 2017 року місцеві громади Вінниччини отримали у своє розпорядження майже 91,5 млн грн єдиного податку – це більш ніж на 44,6 млн грн, або майже удвічі перевищує очікувані надходження. За статистикою із загальної суми сплаченого на долю громадян-підприємців припадає близько 57 відсотків або майже 52 млн грн. Решту перерахували юридичні особи – «спрощенці». Приріст надходжень єдиного податку від фізичних осіб проти січня минулого року перевищив 60 відсотків, або 19,6 млн грн [4].

У 2017 році (станом на 01.03.2017 р.) у Вінницькій області податкові надходження склали 835572 тис. грн, зокрема податок на доходи фізичних осіб – 486272,9 тис. грн, податок на майно – 109733,4 тис. грн, єдиний податок – 190413,6 тис. грн, акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – 49152,1 тис. грн [2]. Відсоткове співвідношення податкових надходжень Вінницької області показано на рис. 1.

На рис. 1 зазначено, що частка єдиного податку у складі податкових надходжень Вінницької області займає 23%, найбільшу частку займає податок на доходи фізичних осіб – 58%, найменша частка належить акцизному податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – 6%. Отже, для місцевих бюджетів єдиний податок є одним із вагомих джерел податкових надходжень, що в умовах децентралізації місцевих бюджетів відіграє вагомий роль.

Як спосіб фіскального стимулювання, ССО з першого року функціонування сприяла динамічному розвитку МП в Україні, забезпечила стабільний розмір надходжень до місцевих бюджетів громад, що свідчить про її адаптованість, прозорість та прийнятність для значної категорії суб'єктів господарювання. Згідно ст. 291.4. Податкового кодексу України суб'єкти господарювання, які застосовують ССО, обліку та звітності, поділяються на 4 групи платників єдиного податку [5]. В таблиці 1 наведено критерії розподілу по групам платників та основні ставки податку для кожної з груп (з 2014 по 2017 роки).

Структура надходжень по місцевих податках і зборах 2014 та 2015 рр. в Україні за звітом Державної фіскальної служби за 2015 рік була наступною:

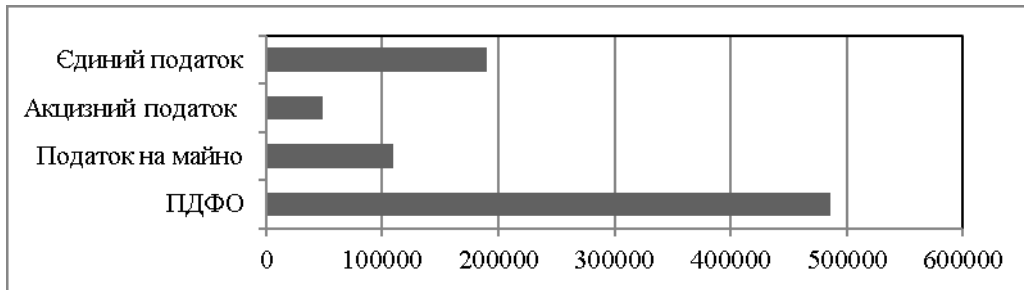

Рис. 1. Податкові надходження Вінницької області станом на 01.03.2017 рік

Таблиця 1

Ставки єдиного податку для I – IV груп з 2014 по 2017 рік

Рік	Група I (фізичні особи)		Група II (фізичні особи)		Група III (до 2014: фізичні особи; з 2015 – ФОП+юридичні особи)	
	Критерії платників	Осн. ставка податку	Критерії платників	Осн. ставка податку	Критерії єдиноплатників	Осн. ставка податку
2014	- працюють без найманих осіб; - річний обсяг доходу не > 150 000 грн	1%-10% мін. зарплати у розрахунку на календарний місяць	- кількість найманих працівників – не > 10 осіб; - річний обсяг доходу не > 1 000 000 грн	2% - 20% мін. зарплати за місяць	- кількість найманих працівників не > 20 осіб; - обсяг доходу не > 3 000 000 грн	- 3 % від доходу платників ПДВ; - 5 % від доходу для неплатників ПДВ
2015	- працюють без найманих осіб; - річний обсяг доходу не > 300 000 грн		- кількість найманих працівників – не > 10 осіб; - річний обсяг доходу не > 1 500 000 грн		- кількість найманих працівників – без обмежень; - обсяг доходу не > 20 000 000 грн	- 2 % від доходу платників ПДВ; - 4 % від доходу для неплатників ПДВ
2016		1% - 10% від прожитково го мінімуму			- кількість найманих працівників – без обмежень; - обсяг доходу не > 5 000 000 грн	- 3% від доходу платників ПДВ; - 5% від доходу для неплатників ПДВ
2017						
Група IV (до 2014: юридичні особи; з 2015 – с/г товаровиробник)						
Критерії єдиноплатників		Основна ставка податку	Критерії єдиноплатників		Основна ставка податку	
2014 – юр. особи			2015 – с/г товаровиробник			
- середньооблікова кількість працівників - не більше 50 осіб; - обсяг доходу не повинен перевищувати 5 000 000 грн		- 3 % від доходу платників ПДВ; - 5 % від доходу для неплатників ПДВ	Підстава нарахування ЄП – дані Держземкадастру та/або дані з Держреєстру речових прав на нерухоме майно. Платники, які до 2015 року відносилися до 4 групи, тепер віднесені до 3 групи.		0,45% – для сіножателів і пасовищ, 0,27% – поліських, гірських територій, 1,35% – землі водного фонду	
2016 - с/г товаровиробник			2017 - с/г товаровиробник			
платники – юридичні особи – с/г товаровиробники, у яких частка с/г товаровиробництва за попередній звітний рік = або > 75%		0,81% – рілля, сіножаті, пасовища; 0,49% – багаторічні насадження; 2,43% – землі водного фонду	платники – юридичні особи – с/г товаровиробники, у яких частка с/г товаровиробництва за попередній звітний рік = або > 75%		0,95% – рілля, сіножаті, пасовища; 0,57% – багаторічні насадження; 2,43% – землі водного фонду.	

– 2014 рік 13324,3 млн грн, з них: плата за землю з юридичних осіб – 10596 млн грн; єдиний податок з юридичних осіб – 2008,5 млн грн; фіксований сільськогосподарський податок – 122,2 млн грн; збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності – 511,1 млн грн; інше – 86,5 млн грн.

– 2015 рік 17 299,9 млн грн, з них: плата за землю з юридичних осіб – 12972,7 млн грн; єдиний податок з юридичних осіб – 4229,9 млн грн; місцеві збори: збір за паркування транспортних засобів та туристичний збір – 97,4 млн грн.

На надходження до місцевих бюджетів значною мірою вплинуло те, що у 2015 році скорочено кількість місцевих податків, а саме групи платників єдиного податку з 6 до 4. У 2014 році функціонувало 6 груп, на які поділялися суб'єкти господарювання, що перебували на спрощеній системі оподаткування. У 2014 році до 5 та 6 груп відносилися фізичні та юридичні особи відповідно, в яких кількість найманих (ФОП) або середньооблікова кількість (ЮО) працівників необмежена, а обсяг доходу не повинен був перевищувати 20 000 000 грн. Ставка єдиного податку для цих груп була 5% від доходу платників, 7% від доходу для неплатників ПДВ. Проте, урядом А.П. Яценюка, у 2015 році 5 та 6 групи було виключено з ПКУ; плату за землю віднесено до місцевих податків і зборів; сільськогосподарських товаровиробників виділено в окрему групу платників (четверту групу) єдиного податку; для платників єдиного податку третьої групи зменшено ставки єдиного податку.

При цьому діяльність суб'єктів господарювання також залежить від обраної групи платника єдиного податку:

– 1 група – здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та /або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню за переліком КабМіну;

– 2 група – здійснюють господарську діяльність з надання послуг (у т.ч. побутових) за переліком КабМіну, платникам єдиного податку та/ або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства;

– 3 група – будь-який вид діяльності, за винятком обмежень, встановлених ПКУ. Також можуть займатися наданням посередницьких послуг з купівлі-продажу, оцінювання та інше нерухомого майна, діяльністю з виробництва, продажу ювелірних виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, тощо але при цьому вони не можуть бути платниками ПДВ.

В зв'язку із змінами що відбулись на початку 2017 року, категорія платників єдиного податку 1 групи сплачує єдиний податок у відсотках (фіксована ставка) не від розміру заробітної плати, а від розміру прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб станом на 1 січня звітного року. Для платників 2 групи змін не відбулося. Єдиний податок сплачується у відсотках (фіксована ставка) від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного року.

Що стосується змін в законодавстві щодо єдиного соціального внеску, то платники єдиного податку II та III груп визначають суму єдиного внеску у розмірі не менше мінімального страхового внеску на місяць, тобто 704 гривні на місяць ($3\ 200\ \text{грн.} \cdot 22\% = 704\ \text{грн.}$), та зобов'язані її сплатити незалежно від того, отримували вони цього місяця дохід чи ні. Для спрощенців I групи мінімальна сума ЄСВ складатиме не менше 0,5 мінімального страхового внеску, тобто 352 гривні на місяць.

З 2017 року для СМП – платників єдиного податку максимальна місячна сума єдиного податку та ЄСВ становить у 2017 році:

- для платників 1-ї групи до 160,0 грн ($1600,0 \cdot 10\%$) + ЄСВ – 352 грн в місяць, всього – 512 грн. щомісячно;

- для платників 2-ї групи до 640,0 грн ($3200,0 \cdot 20\%$) + ЄСВ – 704 грн в місяць (за 1 людину), всього – 1 344 грн щомісячно;

- для платників 3-ї групи, як і раніше, сплачує єдиний податок у відсотках від суми отриманого доходу (3% + ПДВ або 5% відповідно) та ЄСВ – 704 грн в місяць (за 1 людину).

Відповідно до норм законодавства Ради місцевого самоврядування самостійно в межах та границях визначених ПКУ обирають граничну ставку єдиного податку. Так в місті Вінниці встановлено ставку на мінімальному рівні для I (1%) та II (2%) групи платників.

Але, відповідно до норм чинного законодавства, з січня 2017 року, підприємці, що не здійснюють діяльності, проте залишаються зареєстрованими змушені провести процедуру припинення, або ж сплачувати щомісячно 704 грн. А зі зміною розміру мінімальної заробітної плати ця сума також буде змінюватись. Такі зміни призвели до масового реального закривання суб'єктів господарювання – платників єдиного податку, які знаходилися в режимі припинення (призупинення) діяльності і не сплачували протягом тривалого часу жодних платежів до бюджетів, при чому перевірки, щодо їх фактичної та реальної діяльності не здійснювалися (табл. 2).

Суб'єкти господарювання – платники податків, незалежно від обраної форми оподаткування, відповідно до ст. 44 ПКУ: «... зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством» [5].

Платники зобов'язані забезпечити зберігання документів, визначених у п. 44.1 ст. 44 Податкового

кодексу України, а також документів, пов'язаних із виконанням вимог законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, не менш як 1095 днів з дня подання податкової звітності, для складання якої використовуються зазначені документи, а у разі її неподання – з передбаченого Податковим кодексом України граничного терміну подання такої звітності [5].

Таблиця 2

Припинення ФОП – платників єдиного податку за деякими областями станом на 20.03.2017 [6]

№	Область	Було	Закрилось	Частка (%)
1.	Київська	299 213	44 004	15
2.	Дніпропетровська	145 051	26 558	18
3.	Вінницька	76 189	14 471	19
4.	Харківська	155 964	26 222	17
5.	Хмельницька	56 174	9 324	18
6.	Львівська	108 811	19 430	18
7.	Чернівецька	49 400	7 821	16
8.	Тернопільська	39 288	8 034	20

У таблиці 3 подано особливості ведення обліку та складання фінансової звітності СМП що застосовують спрощену систему оподаткування, ведення бухгалтерського та податкового обліку та складання фінансової звітності.

Таблиця 3

Ведення обліку та складання звітності платниками єдиного податку в Україні[5]

групи	Фізичні особи підприємці		ФОП + Юридичні особи		с/г товаровиробники
	1 група	2 група	3 група – не платник ПДВ	3 група – платник ПДВ	4 група
Звітність	Мають вести Книгу обліку доходів шляхом щоденного, за підсумками робочого дня, відображення отриманих доходів. Форма книги затверджена наказом Мінфіну № 579 від 19.06.2015 р. У зв'язку із змінами 2017 року підприємствам доцільно вести облік кадрів.		Мають вести облік доходів і витрат у книзі, форма якої затверджена наказом Мінфіну № 579 від 19.06.2015 р.		Мають вести спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат за з метою обрахунку об'єкта оподаткування за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади (ст. 44.2 ПКУ).
Строки звітування	1 раз на 1 рік Строк подання декларації протягом 60 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного року. (Якщо перевищено lim., то в квартал). (Для 1 групи – декларування не є обов'язковим)		Звітний період – календарний квартал Строк подання звіту протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу		1 раз на 1 рік Строк подання декларації не пізніше 20 лютого (за місцезнаходженням). Сплата податку щоквартально протягом 30 календарних днів, у таких розмірах: у I кварталі – 10%; у II кварталі – 10%; у III кварталі – 50%; у IV кварталі – 30%.
Строки сплати	Не пізніше 20 числа звітного місяця		Протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за звітний квартал. Тобто сплатити єдиний податок		Протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу

Відповідно до нововведень ПКУ, в зв'язку із підвищенням розміру мінімальної заробітної плати до 3200 грн., з метою уникнення фактів неофіційного працевлаштування працівників, відтепер кадровий облік необхідно вести всім суб'єктам господарювання незалежно від форми власності та сфери діяльності. Там, де є хоч один співробітник, так чи інакше облік вже ведеться. Наприклад, розробляється та затверджується штатний розклад, створюються накази про прийом на роботу, ведеться таблиць обліку робочого часу та інше. Нормативи ведення кадрового обліку однакові для всіх суб'єктів господарювання.

За неналежне ведення обліку та зберігання фінансової звітності, незбереження первинних

документів до платників єдиного податку органами ДФС можуть бути застосовані штрафи відповідно до п. 121.1 ст. 121 Податкового кодексу України.

Не забезпечення платником податків умов належного зберігання первинних документів, облікових та інших реєстрів, бухгалтерської та статистичної звітності, інших документів з питань обчислення і сплати податків та зборів протягом установлених, ст. 44 ПКУ строків їх зберігання або ненадання платником податків контролюючим органам оригіналів документів чи їх копій при здійсненні податкового контролю у випадках, передбачених ПКУ, тягне за собою накладення штрафу в розмірі 510 гривень при тому, що штраф за недопущення представників державного фінансового контролю до об'єкта перевірки складає 320000 грн [5].

Ті самі дії, вчинені платником податків, до якого протягом року було застосовано штраф за таке саме порушення, тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 1020 гривень.

Внаслідок нечіткого законодавчого регулювання, створюються умови для уникнення оподаткування, а також використання суб'єктів спрощеного оподаткування у схемах мінімізації податкових зобов'язань підприємств, що працюють на загальній системі оподаткування. Від так, застосування спрощеної системи тісно пов'язане з проблемою ухилення від сплати податків та незаконної мінімізації податкового зобов'язання. Системні порушення податкового законодавства здійснюються суб'єктами господарювання, стосовно оформлення трудових відносин із найманими працівниками, виконання вимог трудового законодавства щодо соціальних гарантій, заниження обсягів виручки від реалізації та інші.

Окрім того, ССО «ззовні» зловживають також представники великого та середнього бізнесу, які, в свою чергу використовує її для уникнення сплати податків на працю. Зокрема, підприємствами, що отримують великі прибутки, часто буває вигідніше розділитися на декілька суб'єктів господарювання – платників єдиного податку, щоб скористатися відносно низькими ставками, або для працедавців може бути вигідно реєструвати своїх працівників як підприємців (що на сьогоднішній день відбувається дедалі частіше, хоча б у фірмах з організації купівлі-продажу нерухомості; ріелтори оформлюються як окремі приватні підприємці 3 групи). Також спрощена система оподаткування використовується для перетину кордону нелегальних товарів та продукції, бо відсутність обліку не дає змогу митниці провести постаудит.

Крім того, спрощеною системою оподаткування зловживають зсередини. За відсутності дієвої системи ефективного фіскального контролю за реальними обсягами продажів, платники податків можуть досить легко значно применшувати свої реальні фінансові доходи. Це не актуально для платників єдиного податку (1 та 2 група), оскільки таким чином вони не можуть зменшити свої податкові зобов'язання з одним, але важливим, виключенням. Суб'єкти господарювання, у кого обсяг продажів перевищує ліміт, унеможливаючи застосування ними відповідного режиму ССО, мають зацікавленість в тому, щоб значно занижувати реальні показники, а то й повністю приховувати дохід, оскільки в іншому разі вони будуть змушені платити набагато більше. Це є особливо актуально для верхньої межі другої групи платників єдиного податку, де платники податків користуються максимальною вигодою від фактичної шкали єдиного податку, в той час як підприємці 3 групи не платники ПДВ повинні сплачувати 5% від доходу. В той же час, стимул приховувати обсяги продажів в межах 3 групи є знову ж таки меншим, бо можна заощадити лише 5% від прихованого обсягу. Таким чином, існує реальна вірогідність того, що аномально висока кількість платників податку буде звітувати про оборот ближчий до верхньої межі 2 групи або й ще менший рівень (залежно від діяльності), можливо фактично заробляючи при цьому значно більше.

Тому, враховуючи актуальність належного справляння даного податку для місцевих бюджетів країни та нівелювання вище зазначених зловживання ССО, що потребують своєчасного виявлення та запобігання таким порушенням у майбутньому, гостро постає необхідність посилення контрольних функцій. Це завдання реалізує податковий контроль.

Основні напрями податкового контролю в Україні, щодо ССО є:

1) Перевірка легітимності переходу суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних та фізичних осіб) на ССО. На даному етапі особлива увага приділяється: правильності визначення дати подання до фіскального органу письмової заяви для внесення в Реєстр платників єдиного податку (з 2014 свідоцтва не надаються. Можуть надавати витяг з Реєстру платників єдиного податку) і право сплати єдиного податку (не пізніше ніж за 15 днів до початку наступного звітного періоду); достовірність наведених у заяві даних та їх відповідність умовам переходу на ССО; відсутність у подавця заяви заборгованості перед бюджетом.

2) Перевірка стану обліку доходів і витрат за звітними періодами – камеральна, невидна перевірка. На даному етапі перевіряється: фактична наявність необхідної обліково-фінансової звітності, здійснюється перевірка достовірності даних, відображених у звітності, а також відображення даних в хронологічному порядку на основ первинних документів (на даному етапі застосовують методи логічної і зустрічної документальної перевірки).

3) Перевірка правильності складання та своєчасності подання до органів Державної фіскальної служби звіту у формі розрахунку єдиного податку, визначеного за звітний період за даними про фактично отримані виручку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та доходи від іншої операційної діяльності. При цьому основна увага звертається на правильність застосування ставки єдиного податку й обчислення суми податку, що підлягає до сплати (методи аналізу й порівняння даних, нормативно-правової перевірки, формальної перевірки первинних документів).

4) Перевірка правомірності звільнення платника єдиного податку від сплати інших податків та зборів.

5) В разі переходу підприємства на загальну систему оподаткування, обліку та звітності протягом звітного року перевіряється правильність такого переходу, зокрема, чи не порушено вимоги, що ставляться до платників єдиного податку.

6) Перевірка правильності відображення єдиного податку в бухгалтерському обліку та фінансовій.

Мораторій на проведення органами державного контролю планових заходів у сфері господарської діяльності продовжено до кінця 2017 року.

У 2017 році «спрошенців» (як фізичних осіб-підприємців, так і юридичних осіб), які не є платниками ПДВ, будуть перевіряти на загальних підставах. Раніше вони звільнялися від таких перевірок законом України «Про особливості здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності щодо фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності», але з 01.01.17 його дія припинена. Тобто, для них з нового року знято обмеження щодо перевірок Держпраці, Пенсійного фонду України та інших організацій.

Це означає, що платників єдиного податку будуть перевіряти за загальними нормами Закону про державний нагляд з урахуванням закону «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [7], яким встановлюється мораторій на планові перевірки на 2017 рік. Відразу варто сказати, що список організацій, на які не поширюється мораторій, досить великий. Зокрема, з ст. 6 даного Закону впливає, що мораторій не відноситься до перевірок таких державних органів: Держспоживслужб, Держпраці, Органу державного регулювання діяльності в сферах енергетики і комунальних послуг, Мінекології і природних ресурсів, Нацради з питань телебачення і радіомовлення, Нацбанку, Антимонопольного комітету, Державної фіскальної служби, Держаудиторслужби (колишня ДФІ).

Дані органи будуть перевіряти підприємства у загальному порядку. Список далеко не повний, але основний. Малий бізнес у цьому списку найбільше налякають податківці та інспекція Держпраці. За недопуск на перевірку останніх, можна наразитися на штраф до 320 000 гривень.

Висновки

Сучасний етап розвитку спрощеної системи оподаткування зазнав кардинальних змін. Спрощена система оподаткування створювалася у 1998-1999 роках, коли загальна система оподаткування була складною. Зараз це залишилося без змін: сплата податків вимагає часу. Сьогодні суттєво зменшено обороти для підприємців, що перебувають на спрощеній системі оподаткування, при цьому ставки податку ростуть. Також для платників єдиного податку введені нові плати та звіти (раніше підприємець просто платив єдиний податок). Сьогодні малий бізнес, як і великий повинен вести весь облік найманих працівників. Також спрощена система оподаткування може використовуватися з цілями, які не передбачені при її запровадженні (зловживання), тому надзвичайно важливим є питання ефективності способів контролю за дотриманням правил застосування спрощеного оподаткування.

Спрощене оподаткування є дієвим інструментом державної політики, але його ефективність може бути як високою, так і низькою. З цього випливає необхідність періодичної оцінки результатів застосування спрощеної системи оподаткування.

Література

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень – вересень 2016 року / [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення фінансової ініціативи (ЗМФІ-ІІ) впровадження», USAID. – К., 2016. – 86 с.
2. Державна фіскальна служба у Вінницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vin.sfs.gov.ua/kontakti>.
3. Звіт про виконання Плану роботи Державної фіскальної служби України на 2016 рік. – К., 2016. – 83 с.
4. Місцеві бюджети Вінниччини отримали 91,5 млн грн єдиного податку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.myvin.com.ua/ua/news/econom/47692.html>.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змін. та доповн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
6. Припинення ФОП за областями на 20.03.2017 Opendatabot. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://opendatabot.com/statistics/closefop>.
7. Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : закон України від 03.11.2016 № 1728-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1728-19>.

Надійшла 12.05.2017; рецензент: д. е. н. Денисюк О. М.